

Ontwikkeling camping De Driesprong

Onderzoek naar beschermde natuurwaarden

projectnr. 0203159
revisie 01
19 augustus 2011

Auteur:

J.M. Kamerling

Opdrachtgever

Architektenburo Ir. Fokke de Boer B.V.
Postbus 320
8600 AH SNEEK

datum vrijgave

19 augustus 2011

beschrijving revisie 01

Conceptrapportage

goedkeuring

M. Korthorst

vrijgave

A. Kuijt

Inhoud	blz.
1 Inleiding.....	2
1.1 Aanleiding.....	2
1.2 Wettelijk kader.....	2
1.3 Doel.....	3
1.4 Werkwijze.....	3
1.5 Leeswijzer.....	4
2 Gebiedsbeschrijving.....	5
2.1 Beschrijving projectgebied.....	5
2.2 Bureau- en veldstudie soortbescherming.....	6
2.2.1 Bureaustudie.....	6
2.2.2 Veldbezoek.....	6
2.2.3 Waargenomen en te verwachten beschermde soorten.....	7
2.3 Conclusies voorkomen beschermde natuurwaarden.....	9
3 Toetsing effecten ruimtelijke ontwikkeling.....	10
3.1 Beschrijving ruimtelijke ontwikkeling.....	10
3.2 Gevolgen van de ruimtelijke ontwikkeling.....	10
3.3 Effecten op beschermde soorten.....	11
3.4 Mitigerende maatregelen.....	13
4 Conclusies en aanbevelingen.....	15
4.1 Conclusie.....	15
4.2 Vervolg.....	15
4.3 Zorgplicht.....	15
4.4 Voorbehoud.....	16
Geraadpleegde bronnen.....	17

Bijlage 1: Natuurwetgeving

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Tadema BV is voornemens het bestaande recreatiepark bij camping de Driesprong in Langelille te moderniseren.

Binnen het juridisch-planologisch kader is het noodzakelijk om de gevolgen van de ruimtelijke ingreep voor de beschermde natuurwaarden op en rond de betreffende projectlocatie inzichtelijk te maken. Hiertoe is voorliggende natuurtoets verricht.

Op de planlocaties is de Flora- en faunawet (soortbescherming) van toepassing. In het kader van deze wetgeving heeft Advies- en Ingenieursbureau Oranjewoud een toetsing verricht naar de voorkomende, dan wel te verwachten beschermde natuurwaarden binnen het projectgebied.

1.2 Wettelijk kader

De Nederlandse natuurwetgeving valt uiteen in *gebiedsbescherming* en *soortbescherming*.

De *gebiedsbescherming* omvat:

- Beschermde Natuurmonumenten aangewezen in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998;
- Speciale Beschermingszones (SBZ/Natura 2000) aangewezen in het kader van de Vogel- en/of Habitatrichtlijn;
- De Ecologische Hoofdstructuur.

De gebiedsbescherming van Natura 2000 is sinds oktober 2005 volledig geïmplementeerd in de Natuurbeschermingswet 1998.

Globaal kan gesteld worden dat de gebiedsbescherming gericht is op de bescherming van de waarden waarvoor een gebied is aangewezen. Deze bescherming is gebiedspecifiek, maar kent wel de zogenaamde externe werking. Dat wil zeggen dat ook handelingen buiten een beschermd gebied niet mogen leiden tot verlies aan kwaliteit in het beschermd gebied.

Het plangebied ligt niet in een door de Natuurbeschermingswet beschermd gebied. Wel ligt het nabij het Natura 2000-gebied Rottige Meenthe & Brandmeer, maar door het afwezig zijn van externe effecten door de ontwikkeling is een negatief effect op dit Natura 2000-gebied en haar doelen op voorhand uit te sluiten. Het plangebied ligt niet in of direct tegen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Een toetsing aan de Natuurbeschermingswet 1998 en aan het provinciale beschermingsregime EHS is daarom niet noodzakelijk.

De *soortbescherming* is geregeld in de Flora- en faunawet. Deze wet geldt overal in Nederland.

In het kader van de Flora- en faunawet is een groot aantal plant- en diersoorten beschermd. Om bij het opstellen van plannen, dan wel bij de uitvoering van de werkzaamheden, rekening te kunnen houden met de aanwezige beschermde plant- en diersoorten is het noodzakelijk om te weten welke soorten in het gebied voorkomen.

Indien als gevolg van werkzaamheden ten behoeve van ruimtelijke ontwikkelingen beschermde soorten worden geschaad, is een ontheffing ex art. 75 Flora- en faunawet noodzakelijk. Deze moet worden aangevraagd bij het ministerie van EL&I. Het is daarbij van belang om te weten tot welke beschermingscategorie de aanwezige soorten behoren.

De beschermde soorten zijn ingedeeld in drie categorieën:

- strikt beschermde soorten waarvoor een ontheffingsplicht geldt voor werkzaamheden die leiden tot verstoring van deze soorten of vernietiging van het leefgebied (tabel 3-soorten);
- overige soorten ('middengroep') waarvoor een vrijstelling geldt, indien wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode. Voor het onderhavige project is een dergelijke gedragscode van toepassing, namelijk de Gedragscode van de Unie van Waterschappen (2006).
- algemene soorten waarvoor geen ontheffingsplicht geldt wegens een complete vrijstelling (tabel 1-soorten);

Daarnaast geldt er een aparte bescherming voor vogelsoorten. Broedvogels zijn in hun broedperiode beschermd en voor verstoring of vernietiging van hun nestlocatie en directe omgeving kan geen ontheffing worden verleend. Verblijfloccaties van vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten zijn het hele jaar door beschermd en hier kan voor verstoring of vernietiging van hun leefgebied alleen onder strikte voorwaarden een ontheffing worden verleend.

Voor alle soorten, ook de niet beschermde soorten, geldt een algemene zorgplicht. Deze zorgplicht houdt in dat de initiatiefnemer redelijkerwijs maatregelen neemt, dan wel redelijkerwijs handelingen met negatieve effecten achterwege laat, om schade aan plant- en diersoorten zoveel mogelijk te beperken.

In bijlage 1 wordt nader ingegaan op de huidige natuurwetgeving.

1.3 Doel

Het doel van de toetsing op natuurwetgeving is het opsporen van strijdigheden van de voorgenomen ruimtelijke ontwikkeling met de Flora- en faunawet. Op basis van de uitkomsten van het onderzoek worden zo nodig vervolgstappen aangegeven (bijvoorbeeld de aanvraag van een ontheffing ex art. 75 Flora- en faunawet).

1.4 Werkwijze

Om eventuele strijdigheden van de plannen met de Flora- en faunawet op te sporen dienen de volgende vragen te worden beantwoord:

1. Welke wettelijk beschermde soorten komen in het plangebied voor en welke status hebben ze?
2. Welke invloed hebben de geplande ingrepen in het betreffende gebied op de (strikt) beschermde soorten?
3. Door welke maatregelen kunnen negatieve effecten op beschermde soorten worden voorkomen of verzacht (mitigerende maatregelen)?
4. Indien de duurzame staat van instandhouding van strikt beschermde soorten in gevaar komt, welk vervolgtraject dient dan doorlopen te worden?
5. Voor welke beschermde soorten moet een ontheffing aangevraagd worden?

Om bovenstaande vragen te beantwoorden zijn de volgende stappen doorlopen.

Stap 1. Bureaustudie

Op basis van literatuuronderzoek en verspreidingsatlassen is nagegaan of er wettelijk beschermde planten- of diersoorten in het projectgebied voorkomen.

Stap 2. Veldbezoek

De huidige situatie ter plekke is beoordeeld door een ecooloog. Hierbij is, op basis van de gegevens van de bureaustudie, beoordeeld voor welke soorten het projectgebied daadwerkelijk een geschikt leefgebied vormt en daarmee welke soorten er daadwerkelijk voor kunnen komen.

Stap 3. Effectenonderzoek

Op basis van de beschrijving van de voorgenomen ingreep en de verzamelde gegevens uit de bureaustudie is beoordeeld of er negatieve effecten te verwachten zijn op verwachte beschermde soorten binnen het projectgebied. Maatregelen worden voorgesteld om eventueel te verwachten negatieve effecten op beschermde soorten te voorkomen dan wel te verzachten (mitigerende maatregelen).

Stap 4. Conclusies en advies met betrekking tot de ontheffingsaanvraag

Op basis van stap 1 tot en met 3 is vastgesteld of er sprake is van overtredingen van verbodsbepalingen zoals genoemd in de Flora en faunawet art. 75. Het rapport wordt afgerond met aanbevelingen voor vervolgstappen.

1.5 Leeswijzer

De kern van het rapport bestaat uit de conclusies en aanbevelingen van de toetsing. Deze zijn beschreven in hoofdstuk 4. Aangegeven wordt welke vervolgstappen noodzakelijk zijn. De achtergrondinformatie van de toetsing is beschreven in de hoofdstukken 2 en 3. In hoofdstuk 2 is beschreven welke beschermde natuur op basis van de in de bureaustudie en het veldbezoek verzamelde informatie in en om het projectgebied verwacht mogen worden. In hoofdstuk 3 zijn de voorgenomen ingrepen beschreven. Vervolgens is aangegeven wat de effecten hiervan op de verwachte beschermde natuurwaarden zijn. Zo nodig zijn maatregelen voorgesteld om effecten te voorkomen, dan wel te beperken. In bijlage 1 zijn de wettelijke achtergronden weergegeven van de voor dit onderzoek van belang zijnde natuurwetgeving.

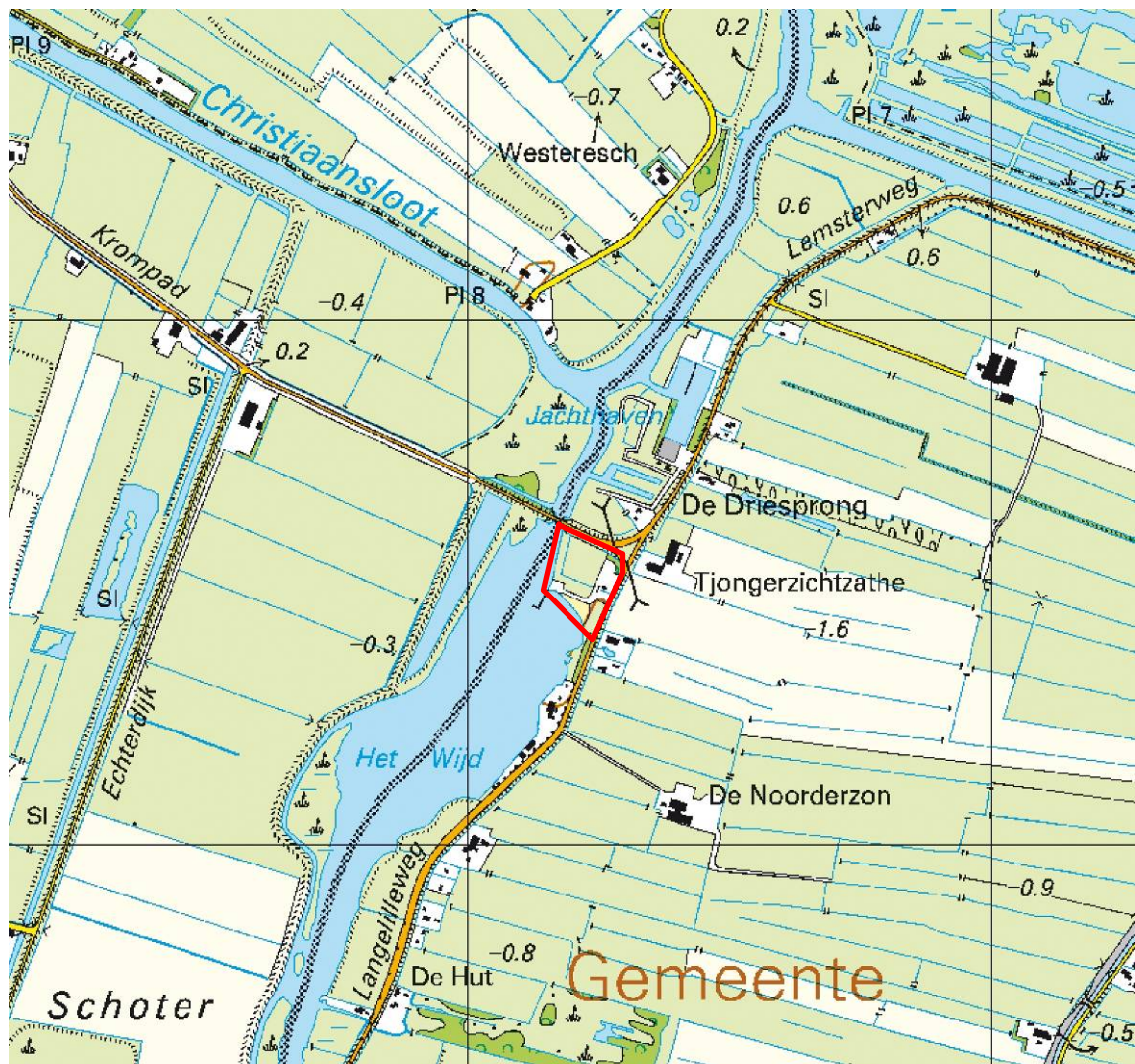
2 Gebiedsbeschrijving

2.1 Beschrijving projectgebied

Het plangebied betreft een deel van recreatiepark De Driesprong in Langelille. Het deel van het recreatiepark dat omgevormd zal worden is nu nog deels in gebruik ten behoeve van (sta)caravans en bungalows. Een groot deel van het terrein bevat lege, vaak rommelige plekken waar eerder (sta)caravans/bungalows hebben gestaan. Sommige locaties bevatten leegstaande (sta)caravans/bungalows.

Het gebied grenst aan de noordwestkant aan Het Wijd (Et Wiede), een plas welke is aangesloten op twee brede vaarten in noordelijke en zuidelijke richting. Aan de noordoostkant van het plangebied ligt het Krompad en aan de zuidoostkant de Langelilleweg. Aan de zuidwestkant van het plangebied bevindt zich een zandstrand.

De ligging van het plangebied is globaal weergegeven in figuur 1.

Figuur 1: Ligging plangebied (rood omlijnt) en omgeving (ondergrond: Kadaster, 2009)

2.2 Bureau- en veldstudie soortbescherming

2.2.1 Bureaustudie

Om een indruk te krijgen van de beschermde natuurwaarden in de omgeving van het projectgebied, zijn verschillende literatuurbronnen geraadpleegd. Op basis van de inventarisatiegegevens uit verschillende verspreidingsatlassen, rapportages, artikelen, enkele internetsites met ecologische gegevens en expert judgement, is voor het aanwezige biotoop en landschap in beeld gebracht welke beschermde soorten in deze omgeving voorkomen. Het betreft hier gegevens van de soortgroepen vaatplanten, zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën, vissen, insecten en overige ongewervelden. Deze gegevens geven een globaal beeld van soorten in de ruime omgeving van het projectgebied.

2.2.2 Veldbezoek

Op 16 augustus 2011 is het projectgebied door een ecooloog van Oranjewoud bezocht. Hierbij is het projectgebied en de directe omgeving bekeken. Gedurende het veldbezoek is aan de hand van de aanwezige biotopen bepaald welke beschermde soorten daadwerkelijk ter plaatse van het projectgebied kunnen voorkomen. Op de volgende pagina's is een impressie van de ecologische waarde van het projectgebied en directe omgeving gegeven door middel van een aantal foto's.

Het projectgebied bevat verschillende soorten haagstructuren en beplantingen, welke over het algemeen niet oud zijn. Veel van de oude staplaatsen zijn nu verwilderd en bevatten vaak hoge kruiden en soms rommel. Aan de noord- en oostkant van het projectgebied zijn oudere groenstructuren aanwezig (laan en ondergroei). Aan de zuid- en westkant grenst het plangebied aan water; aan de westkant door middel van een beschoeiing, aan de zuidkant met een strand. Door het plangebied heen liggen smalle ondiepe slootjes met een wilderige begroeiing langs de kant en in de sloot.

Noordwestzijde met beschoeiing aan Het Wijd

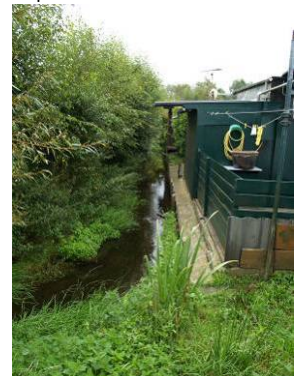
Rommelhoekje op oude sta-plek

Begroeiing langs slootje

Zanderige plek

Begroeiing langs slootje

Hoge kruiden voor caravan

Zandstrand aan zuidwestkant

Nog bewoonde stacaravans

Rommelhoekjes en onbewoonde stacaravan

2.2.3 **Waargenomen en te verwachten beschermde soorten**

Vogels

Tijdens het veldbezoek zijn verschillende soorten vogels waargenomen en gehoord, zoals merel, wilde eend, huismus, houtduif en grote zilverreiger (overvliegend). Door de aanwezigheid van verschillende typen begroeiingen, zoals heggen, hagen, (knot)bomen, struiken, ruigtes en tuinen, is er broedgelegenheid voor veel verschillende vogelsoorten. Het betreffen in dit geval met name diverse zangvogels, mezen en lijsterachtigen. Roofvogels worden foeragerend in het plangebied en in de begroeiing langs het plangebied verwacht. Vaste jaarrond beschermde (roofvogel) nesten of kolonies zijn niet binnen het plangebied aanwezig.

Zoogdieren

Door de verscheidenheid aan biotopen op en langs het projectgebied, is een breed scala aan zoogdieren te verwachten. Het betreft hier vooral verschillende soorten algemeen voorkomende zoogdieren, zoals veldmuizen, spitsmuizen, konijn, egel, ree, bunzing en wezel (allen tabel 1-soorten).

Langs het projectgebied worden ook strenger beschermde zoogdieren verwacht. Voor de steenmarter (tabel 2) vormt het plangebied een mogelijk jachtgebied en kunnen de leegstaande stacaravans als tijdelijke verblijfplaats worden gebruikt. Aangezien leegstaande stacaravans niet lang blijven staan en de andere stacaravans nog in gebruik zijn (te veel verstoring), wordt uitgesloten dat de steenmarter vaste verblijfplaatsen heeft waar hij jongen krijgt en groot brengt.

Het grote water langs het plangebied worden mogelijk gebruikt door de otter (tabel 3). Waarnemingen van deze soort zijn in de omgeving bekend. De otter zal Het Wijd vooral als verbindingzone tussen natuurgebieden en foerageergebied gebruiken. Het plangebied is voor deze soort niet van belang. Ook de waterspitsmuis (tabel 3) komt in de buurt van het plangebied voor. Deze soort heeft ruig begroeide oevers en een goede onderwatervegetatie nodig. Aan de overkant van het plangebied is een dergelijke vegetatie aanwezig. De oevers van het plangebied zelf, betreffende een hardhouten oeverbeschoeiing en een zandstrand, zijn niet geschikt als leefgebied voor deze soort.

Vleermuizen maken mogelijk gebruik het projectgebied als foerageergebied. Er zijn verschillende lijnelementen in het gebied aanwezig, maar geen enkel lijnelement vormt een duidelijke corridor voor vleermuizen. De laanstructuur langs de weg, aan de rand van het plangebied, vormt wel een mogelijke vliegrouete voor vleermuizen. Daarnaast kan de watergang langs het plangebied gebruikt worden door de water- of meervleermuis als foerageergebied. Alle soorten vleermuizen zijn strikt beschermd onder de Flora en faunawet (tabel 3-soorten). Vaste verblijfplaatsen van vleermuizen zijn niet in het projectgebied te verwachten (hiervoor zijn de gebouwen niet geschikt en de bomen niet oud genoeg), maar wel in de directe omgeving er van (holle bomen).

Reptielen

In de omgeving komt de ringslang talrijk voor. De aanwezige wateren en natte omstandigheden van natuur in de omgeving vormen ook een geschikt biotoop voor deze soort. De rietruigte aan de overkant van het plangebied vormt mogelijk een leefgebied danwel verbindingzone voor deze soort. Het plangebied zelf vormt voor de ringslang geen geschikt leefgebied en in de slotjes kan hoogstens een zwervend exemplaar worden verwacht. Overwintering van de ringslang vindt plaats op droge en vorstvrije plekken zoals onder schors/houthopen, in basaltdijken, spoordijken, puinhellingen, ruïnes, kelders, vermolmde boomstronken, rietschoven en stromijten. Omdat deze biotopen niet aanwezig zijn in het plangebied, worden ook geen overwinterende exemplaren verwacht.

Amfibieën

Er zijn veel algemeen en wijdverspreide amfibieënsoorten te verwachten in het plangebied, zoals bruine kikker, kleine watersalamander en de gewone pad. Deze algemene soorten (tabel 1-soorten) stellen weinig eisen aan hun leefomgeving. Daarnaast is het voorkomen van de heikikker (tabel 3) bekend in de omgeving van het plangebied. Het plangebied zelf vormt echter geen geschikt biotoop voor deze soort en hij wordt hier dan ook niet verwacht.

Vissen

In de watergang/plas grenzend aan het plangebied zijn veel verschillende vissoorten te verwachten. Ook beschermde soorten als kleine modderkruiper (tabel 2) en bittervoorn (tabel 3) zijn te verwachten. In de slotjes in het plangebied zelf is alleen kleine modderkruiper te verwachten, zei het dat deze slotjes niet optimaal zijn voor deze diersoort.

Vaatplanten, insecten en ongewervelden

Beschermde vaatplanten, insecten en ongewervelden worden niet verwacht op het plangebied, door de afwezigheid van voor deze soorten geschikt biotoop. Verschillende algemene soorten uit deze soortgroepen zijn echter wel te verwachten.

2.3 Conclusies voorkomen beschermde natuurwaarden

Uit de bureaustudie en het terreinbezoek komt naar voren dat in en in de directe omgeving van het projectgebied beschermde flora en fauna worden verwacht. Het gaat dan vooral om soorten die algemeen in Nederland voorkomen (tabel 1-soorten), maar ook om zwaarder beschermde diersoorten. (tabel 2- en 3-soorten)

Alle vogelsoorten zijn beschermd in het broedseizoen en er zijn verschillende soorten broedvogels in het plangebied te verwachten. Jaarrond beschermde vogelnesten worden alleen direct buiten het plangebied verwacht.

Voor verschillende licht beschermde zoogdieren heeft het projectgebied een functie. Daarnaast kan de steenmarter voorkomen in het projectgebied. Ook vormt het plangebied mogelijk onderdeel van het foerageergebied van vlermuizen.

De ringslang en heikikker komen in de omgeving van het projectgebied voor, maar het projectgebied zelf vormt voor deze soorten geen geschikt leefgebied.

Het water aan de westkant van het projectgebied vormt geschikt leefgebied voor onder andere bittervoorn en kleine modderkruiper. De kleine modderkruiper komt mogelijk ook in de slootjes in het plangebied voor.

Het projectgebied maakt geen onderdeel uit van gebieden welke beschermd zijn in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998. Tevens maakt het projectgebied geen onderdeel uit van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Toetsing aan de Natuurbeschermingswet en het beschermingsregime van de EHS is daarom niet vereist.

3 Toetsing effecten ruimtelijke ontwikkeling

3.1 Beschrijving ruimtelijke ontwikkeling

Recreatiepark De Driesprong wil een deel van het bestaande recreatiepark vernieuwen. Het betreft het zuidelijk deel, welke in figuur 1 rood omlijnd is weergegeven. Ten behoeve van dit voornemen heeft Architectenbureau ir. Fokke de Boer BV een ontwerp voor het terrein opgesteld, waarbij de landschappelijke inpassing heeft plaatsgevonden in samenwerking met Oranjewoud. Het ontwerp is weergegeven in figuur 2.

Een deel van het plangebied zal omgevormd worden tot een waterpartij, waar huisjes omheen komen te staan met elk een eigen kade voor het aanmeren van boten. **Aan het strand zullen groepsaccommodaties gebouwd worden.**

Figuur 2: Ontwerp zuidelijk deel recreatiepark De Driesprong (bron??)

3.2 Gevolgen van de ruimtelijke ontwikkeling

De werkzaamheden welke moeten zorgen voor de omvorming van het gebied, zullen een directe verstoring op de aanwezige diersoorten kunnen veroorzaken. Dit kan zowel door hun aanwezigheid (optische verstoring) als door het gemaakte geluid (geluidsverstoring). Daarnaast zal het terrein bouwrijp moeten worden gemaakt, waarbij de huidige aanwezige biotopen zullen verdwijnen.

Voor de aanleg zijn grootschalige graafwerkzaamheden noodzakelijk, waarbij alle bestaande begroeiing op het terrein verloren zal gaan. Hierbij zullen de aanwezige watergangen gedempt worden of verder uitgegraven.

Op de lange termijn betekent de omvorming van het huidige recreatieterrein, dat het gebied er anders uit zal gaan zien en er een andere verhouding in biotopen zal komen. Zo zal er meer water met oevervegetatie in het gebied komen en zal het oppervlak aan gras en heggen/hagen afnemen. Ook zal de uiteindelijke hoeveelheid accommodaties in het plangebied afnemen t.o.v. wat er eerst aanwezig was.

3.3 Effecten op beschermde soorten

Uit de bureaustudie en het terreinbezoek blijkt dat in het projectgebied enkele algemeen beschermde soorten verwacht worden en een aantal zwaarder beschermde soorten. Per soortgroep zijn de mogelijke effecten van de voorgenomen ingrepen in beeld gebracht. Zo nodig zijn mitigerende maatregelen voorgesteld.

Vogels

Er worden verschillende soorten vogels in het projectgebied verwacht. Het volledige projectgebied en directe omgeving is vanwege zijn verschillende landschappelijke kenmerken geschikt als foerageer- en broedbiotoop. Verstoring van broedende vogels leidt voor de meeste soorten tot negatieve effecten, zoals het in de steek laten van eieren of jongen. Door gebruik te maken van mitigerende maatregelen (paragraaf 3.4), wordt voorkomen dat negatieve effecten op vogelsoorten optreden.

Na het bouwrijp maken en het inrichten van het projectgebied zal er op de locatie een ongeschikt biotoop aanwezig zijn voor de huidig aanwezige broedvogels. Gezien het geringe oppervlak, het geschikte biotoop in omgeving en het tijdelijk karakter, wordt hierdoor geen negatief effect op de broedvogelpopulatie verwacht.

De gunstige staat van instandhouding van de in het onderzoeksgebied voorkomende vogels komt als gevolg van de voorgenomen plannen niet in gevaar, mits met de mitigerende maatregelen wordt rekening gehouden.

Zoogdieren

In het projectgebied komen naar verwachting verschillende algemeen beschermde zoogdieren voor. De ingreep zal naar verwachting effect hebben op in het projectgebied voorkomende meer algemene soorten zoals wezel en konijn. Dergelijke soorten zullen, indien zij aanwezig zijn in het projectgebied, door de werkzaamheden het projectgebied verlaten. De kans dat ze gedood of verwond raken door de ontwikkeling is niet waarschijnlijk. Kleinere soorten, zoals muizen, zijn bij het vergraven van het terrein kwetsbaarder. Door rekening te houden met de zorgplicht (paragraaf 4.3) worden effecten op algemeen beschermde zoogdieren zoveel mogelijk geminimaliseerd. Voor deze diersoorten geldt verder een algemene vrijstelling.

Het is mogelijk dat de steenmarter in het projectgebied voorkomt, zie het dat het geen optimaal biotoop betreft. Voor deze soort geldt dat deze mobiel is en het projectgebied zal verlaten zodra de werkzaamheden starten. Er wordt geen functioneel leefgebied voor deze soort vernietigd, waardoor effect op deze soorten is uit te sluiten.

De in de buurt aanwezige vleermuissoorten zullen door de werkzaamheden geen effect ondervinden op hun verblijfplaatsen en migratieroutes. Aangezien er wel werkzaamheden zullen plaatsvinden in functioneel foerageergebied van vleermuissoorten, kunnen vleermuizen in hun foerageergedrag gehinderd worden als er verlichting tijdens de werkperiode wordt gebruikt. Daarom dient gebruik gemaakt te worden van de mitigerende maatregelen (geen verlichting gebruiken tijdens de foerageerperiode van vleermuizen, zie ook paragraaf 3.4). Zolang aan de mitigerende maatregelen wordt voldaan is er ook geen effect op het functioneel leefgebied van vleermuizen te verwachten. In de toekomst zal het gebied niet meer verlichting mogen kennen dan nu al het geval is. Dit om te voorkomen dat er in de toekomst een permanente verstoring op het foerageergedrag van vleermuizen optreedt.

De gunstige staat van instandhouding van de in het onderzoeksgebied voorkomende zoogdieren komt als gevolg van de voorgenomen plannen niet in gevaar, zolang rekening wordt gehouden met de mitigerende maatregelen.

Amfibieën

In het projectgebied worden enkel algemeen voorkomende amfibieënsoorten verwacht. Het gaat hierbij alleen om algemene soorten welke het gebied als leefgebied gebruiken. Door gebruik te maken van de zorgplicht wordt effect op deze algemene soorten zover mogelijk gereduceerd en wordt er geen effect op de populatie verwacht.

De gunstige staat van instandhouding van de in het onderzoeksgebied voorkomende amfibieën komt als gevolg van de voorgenomen plannen niet in gevaar.

Vissen

Er vinden in principe geen werkzaamheden plaats in Het Wijd, waardoor effect op de bittervoorn en kleine modderkruiper in deze watergang op voorhand is uit te sluiten. De kleine modderkruiper zal, indien deze soort aanwezig is in de slootjes op het plangebied, mogelijk wel een negatief effect ondervinden zodra de aanwezige slootjes gedempt of vergraven worden. Deze soort vlucht niet bij werkzaamheden zoals de meeste vissoorten, maar graaft zich in in de modder. Om deze reden is effect niet uit te sluiten en zal aangetoond danwel uitgesloten moeten worden of deze soort voorkomt in het plangebied.

Om de negatieve effecten op de beschermde vissoort uit te sluiten dient men mitigerende maatregelen te nemen. Ecologische begeleiding is noodzakelijk bij het dempen van de watergangen, waarbij op voorhand alle vis wordt weggevangen en in een geschikt biotoop wordt teruggezet. Tijdens de ecologische begeleiding zullen ook de aanwezig amfibieën (tabel 1-soorten) in het kader van de zorgplicht weggevangen worden. Door het wegvangen van de vissen zijn effecten op de kleine modderkruiper te voorkomen (zie ook de mitigerende maatregelen in paragraaf 3.4).

Op de lange termijn zal er meer wateroppervlak worden gerealiseerd in het plangebied, waardoor er meer habitat voor vissoorten ontstaat. Er is dan ook geen effect op de aanwezige populaties te verwachten.

De gunstige staat van instandhouding van de in het onderzoeksgebied voorkomende vissen komt als gevolg van de voorgenomen plannen niet in gevaar, zolang wordt rekening gehouden met de mitigerende maatregelen. Indien men hier niet aan kan voldoen zal het aanwezig zijn van de kleine modderkruiper moeten worden aangetoond danwel uitgesloten en zal er zo nodig een ontheffing voor het uitvoeren van de werkzaamheden moeten worden aangevraagd.

3.4 Mitigerende maatregelen

Om tijdens de werkzaamheden, zoals graafwerkzaamheden, flora en fauna niet te verstoren zijn mitigerende maatregelen vereist. Deze maatregelen zijn voornamelijk gericht op de uitvoeringsperiode en werkwijze. Per soortgroep is een advies met betrekking tot deze mitigerende maatregelen gegeven.

Vogels

Verstoring van broedende vogels leidt voor de meeste soorten tot negatieve effecten, zoals het in de steek laten van eieren of jongen. Vanuit de Flora- en faunawet is het daarom verboden om broedende vogels te verstoren. Hiervoor kan ook geen ontheffing worden verkregen. In de praktijk betekent dit dat werkzaamheden, zoals het verwijderen van begroeiing en geluidsintensieve werkzaamheden, niet tijdens het broedseizoen uitgevoerd mogen worden.

De meeste vogels broeden in de periode half maart t/m half augustus, maar voor sommige vogels (zoals de turkse tortel) start het broedseizoen al in februari en eindigt die pas in november.

Om te voorkomen dat tijdens de lente broedvogels zich gaan vestigen, waardoor werkzaamheden moeten worden stilgelegd, is het aan te raden het verwijderen van groen buiten het broedseizoen uit te voeren (de beste periode hiervoor is vanaf september t/m februari). Hierna dient begroeiing kort gehouden te worden om latere vestiging te voorkomen. Wanneer in de broedperiode van vogels groen verwijderd moet worden is het aan te raden om alsnog een ecooloog het projectgebied te laten controleren op broedende vogels.

Zoogdieren

Om de negatieve effecten op kleine zoogdieren te verminderen wordt aanbevolen om de (graaf)werkzaamheden vanuit één richting te starten, zodat dieren kunnen vluchten. Er worden naast de steenmarter en vleermuizen, alleen algemeen voorkomende zoogdieren verwacht. Voor de steenmarter is het voldoende om één kant op te werken zodat de soort het gebied kan ontvluchten.

Om geen effect op het foeragegedrag van vleermuizen te hebben mag er geen verlichting tijdens de werkzaamheden worden gebruikt in de periode dat vleermuizen actief zijn. De actieve periode van vleermuizen verschilt per soort, daarom kan het best overdag gewerkt worden om lichtverstoring te voorkomen. Alle vleermuissoorten zijn in elk geval in december en januari inactief, zodat in deze periode indien nodig wel verlichting gebruikt kan worden tijdens de werkzaamheden.

In de toekomstige situatie mag er geen extra lichtverstoring plaatsvinden ten opzichte van de huidige situatie. Indien er wel extra verlichting geplaatst moet worden kan verstoring worden tegengegaan door lagere lantaarns met een grote overkapping te plaatsen.

Amfibieën

Ten behoeve van de amfibieën dient één kant op gewerkt worden bij de (graaf)werkzaamheden en dienen deze werkzaamheden opgestart te worden buiten het voortplantingsseizoen. Dit om negatieve effecten zo veel mogelijk te verminderen. Dit geldt ook voor de periode waarin deze diersoort kan worden weggevangen tijdens ecologische begeleiding.

De voortplantingsperiode van amfibieën loopt globaal van maart tot eind juli.

Vissen

Zodra er aan de rand van Het Wijd wordt gewerkt kan er vanuit worden gegaan dat de voorkomende vissen tijdens de werkzaamheden in het water eenvoudig kunnen uitwijken. Hierbij moet wel gewerkt worden bij een watertemperatuur boven de 10°C, zodat vissen nog actief zijn.

Ten behoeve van de kleine modderkruiper in de slootjes in het projectgebied is het aan te raden om sloten af te vissen in de periode half juli t/m half maart bij een watertemperatuur boven de 10°C. De aanwezige vissen dienen elders in een geschikt leefgebied uit te worden gezet. Dit dient allemaal te gebeuren onder begeleiding van een ecooloog. Indien het nemen van deze maatregelen niet mogelijk is zal er aanvullend onderzoek naar het voorkomen van de kleine modderkruiper moeten plaatsvinden en zal er zo nodig een ontheffing voor het verstoren en doden van deze soort moeten worden aangevraagd.

Conclusie mitigerende maatregelen en werkperiode

Betreft	Mitigerende maatregel	Werkperiode
Vogels	Verwijderen begroeiing buiten het broedseizoen, waarna dit kort gehouden dient te worden. Verder werkzaamheden welke geluidseffecten tot gevolg hebben buiten het broedseizoen uitvoeren.	Verwijderen van begroeiing in september t/m februari. Hierna begroeiing kort houden.
Zoogdieren	Eén kant op werken tijdens werkzaamheden en werkzaamheden overdag uitvoeren danwel zonder verlichting in voor foeragerende vleermuizen verstoringsevoelige perioden.	Werkzaamheden overdag uitvoeren (of met verlichting in december t/m januari).
Amfibieën	Eén kant op werken, startend buiten het voortplantingsseizoen. Tijdens ecologische begeleiding bij afvissen ook amfibieën wegvangen.	Wegvangen amfibieën van eind juli t/m februari, waarna werkzaamheden starten.
Vissen	Voorafgaand aan de werkzaamheden in het projectgebied aanwezige watergangen afdammen, afvissen en de vissen overzetten in een voor hun geschikt leefgebied in de juiste werkperiode. Bij deze maatregelen is ecologische begeleiding vereist.	Afvissen van watergangen van half juli t/m half maart bij een watertemperatuur boven de 10°C, waarna werkzaamheden starten.
Conclusie werkperiode		Verwijderen begroeiing in periode <u>september t/m februari</u>. Hierna begroeiing kort houden. Werkzaamheden met geluidsverstoring opstarten <u>voor februari</u>. Afvissen van watergangen en wegvangen amfibieën van <u>eind juli t/m februari bij een watertemperatuur boven de 10°C</u>, waarna werkzaamheden direct dienen te starten. Werkzaamheden dienen <u>overdag</u> plaats te vinden en eventueel met verlichting in de periode <u>december t/m januari</u>.

Tabel 1: Conclusie mitigerende maatregelen en werkperiode

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusie

In het projectgebied komt een aantal beschermde soorten voor. Het gaat om enkele meer algemeen voorkomende soorten die onder het lichtste beschermingsregime (tabel 1) van de Flora- en faunawet vallen, zoals konijn en veldmuis. Ook komen er mogelijk zwaarder beschermde diersoorten voor: zoogdieren (tabel 2), vissen (tabel 2/3) en vogelsoorten met in hun broedseizoen beschermde nesten (tabel 3).

**Op de in en rond het projectgebied voorkomende beschermde diersoorten treedt geen negatief effect op, bij gebruik van de in tabel 1 genoemde mitigerende maatregelen.
Om overtreding van de Flora- en faunawet te voorkomen en te handelen conform de zorgplicht dient men met name bij het verwijderen van de begroeiing en het dempen/vergraven van de watergangen rekening te houden met de aanwezige natuurwaarden.**

Voor broedvogels (tabel 3) geldt dat, indien aan de gestelde voorschriften wordt voldaan, er geen negatief effect zal optreden. In de toekomst zal er tevens voldoende biotoop terugkomen voor de huidig aanwezige vogelsoorten, waardoor er geen effect op de populatie optreedt.

Voor de steenmarter (tabel 2) wordt geen negatief effect verwacht, zolang aan de gestelde voorwaarden wordt voldaan. Met betrekking tot vleermuizen (tabel 3) wordt geen negatief effect op hun foerageergebied verwacht, zolang aan de gestelde voorschriften wordt voldaan.

Ten behoeve van de kleine modderkruiper (tabel 2) is door het nemen van de gestelde voorschriften het aanvragen van een ontheffing niet vereist. Zodra niet aan deze voorschriften kan worden voldaan, dient aanvullend onderzoek naar het al dan niet voorkomen van de kleine modderkruiper plaats te vinden en zal er zo nodig een ontheffing voor deze soort moeten worden aangevraagd.

Voor meer algemene soorten zoogdieren, de zogenaamde tabel 1-soorten van de Flora- en faunawet (zoals het konijn), geldt een algemene vrijstelling. Wel dient rekening te worden gehouden met de zorgplicht, die ook voor deze soorten geldt. Deze zorgplicht wordt in paragraaf 4.3 toegelicht.

De voorgenomen ontwikkeling heeft geen negatief effect op beschermde gebieden in het kader van de Natuurbeschermingswet en het beschermingsregime van de Ecologische Hoofdstructuur.

4.2 Vervolg

Ten behoeve van het voorkomen van de kleine modderkruiper hoeft geen aanvullend onderzoek plaats te vinden, zolang aan de gestelde voorschriften kan worden voldaan. Indien dit niet het geval is zal het aanvullend onderzoek alsnog moeten worden uitgevoerd en kan aan de hand van dit onderzoek bepaald worden of er een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet dient te worden aangevraagd. Ten behoeve van deze ontheffing zullen de nodige mitigerende maatregelen moeten worden genomen.

Het uitvoeren van een verslechteringstoets of een passende beoordeling, beide in het kader van de Natuurbeschermingswet, is bij de voorgenomen ontwikkeling niet aan de orde.

4.3 Zorgplicht

Voor alle beschermde soorten, dus ook voor de soorten die zijn vrijgesteld van de ontheffingsplicht, geldt een zogenaamde 'algemene zorgplicht' (art. 2 Flora- en faunawet). Deze zorgplicht houdt in dat de initiatiefnemer passende maatregelen neemt om schade aan beschermde soorten te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om het niet verontrusten of verstoren in de kwetsbare perioden zoals de winterslaap, de voortplantingstijd en de periode van afhankelijkheid van de jongen.

De kwetsbare perioden voor de verschillende soortgroepen zijn niet alle gelijk. Als 'veilige' periode voor alle groepen geldt in het algemeen de periode van eind augustus tot november, de periode waarin de voortplantingstijd achter de rug is en dieren als egel en amfibieën nog niet in winterslaap zijn. Indien een locatie in die periode gemaaid wordt, kan daarna gedurende het winterseizoen en het daarop volgende voorjaar probleemloos worden gewerkt.

Indien vooraf bekend is dat werkzaamheden moeten worden uitgevoerd binnen de kwetsbare perioden van de betreffende soorten, is het zaak ervoor te zorgen dat het gebied tegen die tijd ongeschikt is als leefgebied voor die soorten. Zo kan bijvoorbeeld vegetatie gedurende het groeiseizoen kort gemaaid worden, zodat er geen vogels gaan broeden en het tegen de winter ook ongeschikt is voor kleine zoogdieren die in winterslaap gaan.

Indien tijdens de uitvoering van de werkzaamheden beschermde soorten worden waargenomen dienen maatregelen te worden genomen om schade aan deze individuen zo veel mogelijk te beperken (bijvoorbeeld wegvangen en verplaatsen).

4.4 Voorbehoud

De voorliggende natuurtoets is gebaseerd op beperkte inventarisatiegegevens van derden, een éénmalig veldbezoek en literatuuronderzoek.

Deze gegevens geven geen garantie dat tijdens de uitvoering van de werkzaamheden geen (andere) beschermde soorten kunnen worden waargenomen. Natuur is vaak verrassend. Om de risico's zo veel mogelijk te verkleinen wordt aanbevolen om vlak voordat de werkzaamheden beginnen, het terrein te controleren op de aanwezigheid van (andere) beschermde soorten.

Geraadpleegde bronnen

Literatuur

- Bos, F., M. Bosveld, D. Groenendijk, C. van Swaay, I. Wynhoff, 2006. De dagvlinders van Nederland, verspreiding en bescherming. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2005. Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998. Min. LNV.
- Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, 2002. De Nederlandse Libellen (Odonata). Nederlandse Fauna 4, Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- bron ontwerptekening

Internet

- maps.Google.nl
- www.Naturalis.nl
- www.Nederlandsesoorten.nl
- www.RAVON.nl
- www.Rijksoverheid.nl
- www.SOVON.nl
- www.Telmee.nl
- www.Vleermuis.net
- www.Waarneming.nl
- www.Zoogdiervereniging.nl

Bijlage 1: Natuurwetgeving

Internationale bescherming van gebieden en soorten

De internationale gemeenschap heeft meerdere wereldwijde en regionale overeenkomsten gesloten om de achteruitgang van de natuur te stoppen.

Verdrag van Ramsar en Vogelrichtlijn

De internationale verplichtingen uit de Ramsar Conventie van 1971 aangaande de bescherming van wetlands voor trekkende watervogelpopulaties zijn concreter vertaald in de Richtlijn inzake het behoud van de vogelstand van 2 april 1979, kortweg de Vogelrichtlijn, van de Europese Unie. Ramsar komt daarom nog weinig eigen rechtskracht toe. De Vogelrichtlijn heeft diverse criteria, zoals het 1 % criterium voor het kwalificeren van belangrijke vogelgebieden, ontleend aan het Verdrag van Ramsar. Daarnaast heeft de EU de doelstellingen voor het behoud van de vogelstand neergelegd in specifieke bepalingen ten aanzien van de jacht en verboden om vogels te doden, nesten uit te halen en meer. Ook verstoren van vogels, voor zover van invloed op de gunstige staat van instandhouding, is verboden. Deze soortbeschermende bepalingen zijn inmiddels omgezet in nationale wetgeving met de Flora- en faunawet.

De Vogelrichtlijn verplicht lidstaten van de Europese Unie belangrijke vogelgebieden aan te wijzen als speciale beschermingszones (SBZ's). Dit zijn de naar aard en oppervlakte meest geschikte gebieden voor populaties van vogels van Bijlage I van de Vogelrichtlijn als broedvogel, doortrekker of overwinteraar en gebieden waar regelmatig meer dan tienduizend watervogels of twintigduizend waadvogels verblijven (ook een Ramsar-criterium).

Verdrag van Bern en Habitatrichtlijn

Vergelijkbaar met de situatie voor vogels zijn internationale afspraken gemaakt om andere soorten dan vogels offensief te beschermen. Zo is het Verdrag van Bern voor lidstaten van de Europese Unie vertaald in de bepalingen van de Habitatrichtlijn (en deels Vogelrichtlijn), voluit de Richtlijn inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna van 21 mei 1992. De Habitatrichtlijn biedt ook bescherming buiten de SBZ's maar doet dit in tegenstelling tot de Vogelrichtlijn niet voor alle inheemse wilde soorten, maar soorten die zijn genoemd in de Bijlage IV. Dit zijn de in Europees verband meest zeldzame, kwetsbare en bedreigde soorten. Deze soorten moeten strikt worden beschermd. Afwijking is slechts mogelijk voor belangen indien er geen alternatieven zijn en de gunstige staat van instandhouding van de populatie in het natuurlijke verspreidingsgebied geen gevaar loopt. Ook is deze soortbescherming vastgelegd in de Flora- en faunawet.

De Vogel- en Habitatrichtlijnen zijn aanvullend. De speciale beschermingszones (SBZ) die op grond van deze richtlijnen worden aangewezen vormen samen op termijn het Natura 2000-netwerk van beschermingsgebieden binnen de EU. Het streven is een Europese ecologische hoofdstructuur te vormen die voldoende oppervlakte en gevarieerdheid omvat om het voortbestaan van wilde planten en dieren te verzekeren. Beide richtlijnen bevatten bepalingen die lidstaten verplichten tot herstel en aanleg van habitats die verloren zijn gegaan om voor kwetsbare en bedreigde soorten weer een gunstige staat van instandhouding te bereiken. Aanvullend verplichten de richtlijnen de lidstaten tot het nemen van passende maatregelen om verslechtering van de kwaliteiten van de SBZ's te voorkomen. Dit is vastgelegd in bepalingen die de lidstaten verplicht moeten hanteren, dus omzetten in nationaal recht.

Gebiedsbescherming door nationale wetgeving

Natuurbeschermingswet 1967

Al voor de totstandkoming van de Europese richtlijnen is in Nederland een stelsel van natuurbeschermende wettelijke kaders opgesteld. Voor de bescherming van gebieden met hoge natuurwaarden wordt de Natuurbeschermingswet van 1967 toegepast. Deze wet maakt aanwijzing van gebieden tot (staats)natuurmonument mogelijk en daar zijn rechtsgevolgen aan verbonden. Handelingen die schadelijk zijn voor de natuurwetenschappelijke waarden mogen niet zonder toestemming van de minister worden uitgevoerd. Voor activiteiten en handelingen met weinig invloed kan een ontheffing worden verleend op basis van artikel 16. Voor zwaardere ingrepen geldt dat een zwaardere procedure moet worden doorlopen, de vergunningprocedure van artikel 12. Hieronder vallen handelingen die schadelijk zijn voor het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis. Dat zijn in ieder geval handelingen die de in het aanwijzingsbesluit genoemde wezenlijke kenmerken aantasten. De natuurwetenschappelijke waarden worden beschreven in een toelichtingdocument bij de aanwijzing, waar een niet-limitatieve lijst van mogelijkerwijs schadelijke handelingen deel van kan uitmaken. Verharde wegen worden buiten aanwijzingen gehouden, maar ook de Natuurbeschermingswet 1967 kent externe werking.

Gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998

Deze studie omvat een voortoets om vast te stellen of als gevolg van de voorgenomen plannen negatieve effecten mogelijk kunnen optreden en een verslechterings- en verstoringstoets, dan wel een passende beoordeling moet worden gemaakt.

De Natuurbeschermingswet biedt de juridische basis voor de aanwijzing en de vergunningverlening met betrekking tot te beschermen natuurgebieden. Hierbij worden drie typen gebieden onderscheiden:

- Natura 2000-gebieden. Dit zijn de gebieden die zijn aangewezen als Speciale Beschermingszone (SBZ) in het kader van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn;
- Beschermde natuurmonumenten. Dit zijn de gebieden die onder de oude Natuurbeschermingswet waren aangewezen als Staatsnatuurmonument of Beschermde natuurmonument. De status van Beschermde natuurmonument vervalt als een gebied tevens deel uitmaakt van een Natura 2000 gebied;
- Gebieden die de minister van LNV aanwijst ter uitvoering van verdragen of andere internationale verplichting zoals wetlands.

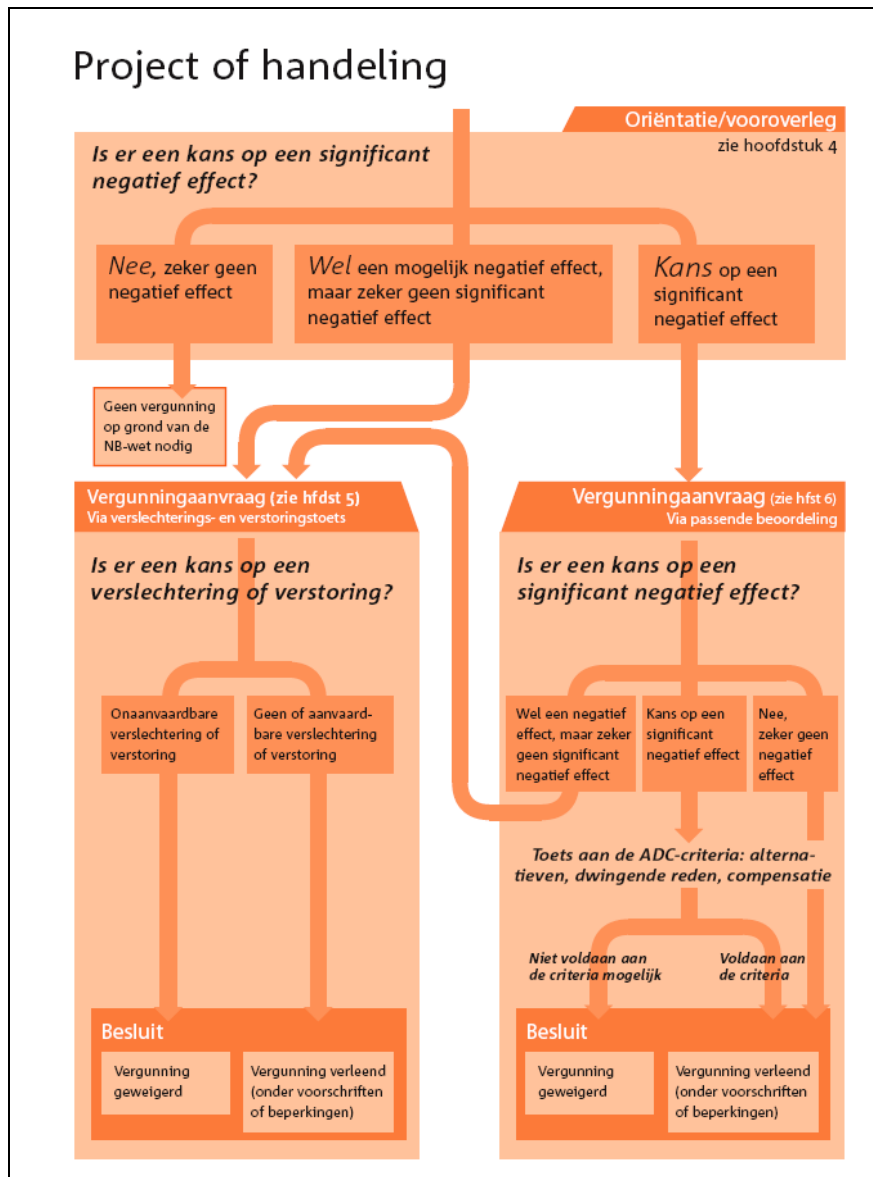
Zowel op formeel aangewezen gebieden (in het kader van de Vogelrichtlijn) als op bij de Europese Commissie aangemelde gebieden zijn rechtsgevolgen van toepassing op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (art. 19d e.v.). De informatie aangaande begrenzing en vogelsoorten met betrekking tot de aanwijzingen (Vogelrichtlijn), zoals door het ministerie van LNV op haar website www.minlnv.nl, blijft daarom van kracht totdat de betreffende Natura 2000-aanwijzingen definitief zijn.

Hierbij wijst het ministerie erop dat blijkens een uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State daarnaast ook rekening dient te worden gehouden met voorgenomen gebiedsuitbreidingen (en mogelijkerwijs ook bepaalde andere wijzigingen) zoals opgenomen in de ontwerpbesluiten.

Het toetsingskader van de Natuurbeschermingswet 1998 kent vier onderdelen:

1. Oriëntatiefase of vooroverleg
2. Verstoringstoets/ verslechteringsstoets
3. Passende beoordeling
4. Toets op ADC-criteria (alternieventoets + dwingende redenen van groot openbaar belang + compensatie)

In het vooroverleg staat de volgende vraag centraal: *'Is er kans op significant negatief effect?'*. Afhankelijk van het antwoord op deze vraag dient een verschillend toetsingspad gevolgd te worden. In onderstaand schema zijn de verschillende scenario's van een habitattoets schematisch weergegeven (LNV, 2005). Indien een significant effect als gevolg van een ontwikkeling niet zonder meer kan worden uitgesloten is het doorlopen van een passende beoordeling noodzakelijk.

Figuur 3: Schematische weergave toetsingsvarianten van de habitattoets (bron: Min. LNV, 2005)

In een passende beoordeling dient beoordeeld te worden of het project (afzonderlijk of in combinatie met andere projecten en handelingen) significant gevolgen kan hebben voor het gebied. Het uitvoeren van onderzoek naar het bepalen van de kans op een significant effecten en de passende beoordeling zijn vormvrij: er zijn geen formats voor het uitvoeren van het onderzoek, noch voor het beoordelen van de kwaliteit van het onderzoek (Broekmeyer et al, 2008), richtlijnen voor een effectenstudie of significantietoets zijn eveneens niet opgelegd vanuit het bevoegd gezag (Broekmeyer, 2006).

In oktober 2005 is het Concept Natura 2000 doelendocument gepubliceerd. Hierin zijn onder meer per Natura 2000 landschap de belangrijkste kernopgave opgenomen en de hoofdlijnen van de doelen op gebiedsniveau. In oktober 2006 (1ste tranche) zijn de concept ontwerpbesluiten gepubliceerd voor een groot aantal Natura 2000-gebieden, waaronder de IJsselmeer. Deze inspraak procedure is in februari 2007 afgerond, het ontwerpbesluit met instandhoudingsdoelen dienen nog vastgelegd te worden in een definitief aanwijzingsbesluit. Het concept aanwijzingsbesluit voor het Markermeer is recentelijk (september 2008) gepubliceerd in de zogenaamde 3de tranche. Het referentiekader voor deze toetsing wordt gevormd door deze nog niet vastgestelde ontwerpbesluiten.

Significantie van effecten

Centraal in een effectbeoordeling staat steeds de vraag in hoeverre plannen en handelingen tot significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen kunnen leiden. Om te bepalen of een effect significant is in het licht van de doelstelling van de Vogel en Habitatrichtlijn, moet gebruik gemaakt worden van het principe van de gunstige staat van instandhouding van een soort, conform Artikel 6 van de Habitatrichtlijn (EG 2000). Om een soort of habitat in gunstige staat van instandhouding te houden gelden de volgende criteria. De toetsingscriteria worden hieronder nader toegelicht.

Gunstige staat van instandhouding

In kader 2 is weergegeven wat wordt verstaan onder gunstige staat van instandhouding conform de Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998 (LNV, 2005).

Kader 2: Tekst en uitleg over het begrip “gunstige staat van instandhouding” uit Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998 (LNV, 2005).

De ‘staat van instandhouding’ van een natuurlijke habitat wordt als ‘gunstig’ beschouwd wanneer:

- het natuurlijke verspreidingsgebied van de habitat en de oppervlakte van die habitat binnen dat gebied stabiel zijn of toenemen, en
- de voor behoud op lange termijn nodige specifieke structuur en functies bestaan en in de afzienbare toekomst vermoedelijk zullen blijven bestaan, en
- de staat van instandhouding van de voor dat habitat typische soorten gunstig is.

De ‘staat van instandhouding’ voor een soort wordt als ‘gunstig’ beschouwd wanneer:

- uit populatiedynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin hij voorkomt, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven, en
- het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden, en
- er een voldoende grote habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden.

Dit houdt samengevat in dat plannen of activiteiten die bijdragen aan een aantasting van de draagkracht van het gebied voor het voortbestaan van natuurlijke habitats en habitats van soorten, beschouwd moet worden als een significante aantasting.

Significantie

Over het begrip ‘significantie’ is de wet- en regelgeving minder duidelijk (zie kader 3).

Kader 3: Tekst en uitleg over het begrip “significantie” uit het document Beheer van Natura 2000-gebieden. De bepalingen van artikel 6 van de Habitatrichtlijn (EG, 2000).

Wat als een „significant” gevolg moet worden aangemerkt, is geen kwestie van willekeur. Ten eerste wordt de term in de richtlijn als een objectief begrip gehanteerd (d.w.z. dat de term niet op zodanige wijze wordt gekwalificeerd dat hij op een arbitraire wijze kan worden geïnterpreteerd. Ten tweede is een consequente interpretatie van „significant” noodzakelijk om te garanderen dat „Natura 2000” als een coherent netwerk functioneert.

Aan het begrip „significant” moet een objectieve inhoud worden gegeven. Tegelijk moet de significantie van effecten worden vastgesteld in het licht van de specifieke bijzonderheden en milieukenmerken van het beschermde gebied waarop een plan of project betrekking heeft, waarbij met name rekening moet worden gehouden met de instandhoudingsdoelstellingen voor het gebied.

Het bovenstaande impliceert dat aan het begrip significantie door de toetsers op projectniveau invulling moet worden gegeven.

Meer duidelijkheid over het begrip 'significante' gevolgen komt voort uit het Kokkelvisserijarrest. Het Europese Hof van Justitie heeft in dit arrest vastgesteld dat er sprake is van significante gevolgen 'als een plan of project de instandhoudings-doelstelling van een gebied in gevaar dreigt te brengen'. Het Kokkelvisserij-arrest geeft aan 'significante gevolgen' zeer nauw verbonden zijn met de 'instandhoudingsdoelen' uit het ontwerpbesluit.

Naar de geest van de wet én de interpretatie van het Kokkelvisserijarrest kan de volgende definitie voor significante gedefinieerd worden; "*Er is sprake van een significant effect als de activiteit afbreuk doet aan de instandhoudingdelen van een Natura 2000- gebied*".

De bovenbeschreven criteria zijn op de volgende wijze toegepast om te beoordelen of en in welke mate effecten significant zijn en of dit strijdig is met de instandhoudingsdoelen.

De significantie wordt beoordeeld op basis van expert-judgement aan de hand van de een aantal kwantitatieve en kwalitatieve beoordelingscriteria:

- Om een indruk te krijgen van de omvang van effect is gekeken naar het (relatieve) voorkomen van de kwalificerende soorten in de omgeving van het projectgebied.
- Om een indruk te krijgen van de ernst van een effect wordt gekeken naar de trend van de kwalificerende waarden. Daarnaast wordt ook gekeken naar de staat van instandhouding van de soort. Bij een dalende populatietrend en een ongunstige landelijke staat van instandhouding wordt een effect als ernstiger beoordeeld.
- Ten slotte wordt bepaald hoeverre de ontwikkeling afbreuk doet aan het instandhoudingsdoel per soort en in welke mate de algemene doelen voor behoud en herstel van de Natura 2000-gebieden Markermeer en IJsselmeer worden beïnvloed.

Cumulatieve effecten

Bij het bepalen of de activiteit (significante) gevolgen kan hebben, moet ook rekening worden gehouden met de zogenaamde cumulatieve effecten. Hiervan is sprake van als naast het project of andere handeling in of rondom een Natura 2000-gebied andere projecten, handelingen en plannen plaatsvinden die in combinatie mogelijk schadelijk zijn voor de natuurlijke kenmerken van het gebied. Onderscheid dient gemaakt te worden naar de verschillende stadia van projecten, handelingen of plannen, waarmee ook tijdens de beoordeling op verschillende wijze rekening dient te worden gehouden (LNV, 2005, zie kader 4).

Kader 4: Plannen waarmee rekening moet worden gehouden bij de cumulatieve effecten conform de Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998 (Ministerie van LNV 2005)

- Voltooide plannen en projecten: hoewel reeds voltooide plannen en projecten niet direct hoeven te worden meegenomen, zijn er gevallen voorstelbaar waarbij dat wel moet, met name indien zij blijvende gevolgen voor het gebied hebben en er aanwijzingen bestaan voor een patroon van geleidelijke teloorgang van de natuurlijke kenmerken van het beschermde gebied.
- Goedgekeurde maar nog niet voltooide plannen en projecten: als deze zijn goedgekeurd, maar nog niet voltooid moeten deze volledig in de beoordeling worden meegenomen.
- Voorbereidingshandelingen: in principe behoren ook voorbereidingshandelingen voor een plan of project in de beoordeling te worden meegenomen. Hiervan kan worden afgeweken indien er alleen nog maar sprake is van voorbereidingshandelingen, waarbij de realisatie van het betrokken plan of project een toekomstige onzekere gebeurtenis is. Daarvan is bijvoorbeeld sprake als in een plan de mogelijkheid tot de ontwikkeling van de activiteit wordt geboden, maar dat nog niet de zekerheid bestaat dat op de vastgestelde locatie daadwerkelijk het project wordt gerealiseerd en er nog een toetsmoment volgt waarop de activiteit (inclusief cumulatie) wordt beoordeeld.

Bij het omgaan met cumulatie zijn er diverse onzekerheden wat betreft de vraag welke activiteiten meetellen bij cumulatie en hoe deze cumulatieve effecten bijdragen aan het bepalen van de kans op een significant effect. Wetenschappelijk is het optellen van niet of nauwelijks kwantificeerbare effecten van een reeks heel verschillende ingrepen vaak niet mogelijk (Broekmeyer et al, 2008).

Voor de formulering van de Natura 2000-doelen op gebiedsniveau zijn een aantal standaardformuleringen gebruikt. Doelen zijn bijvoorbeeld geformuleerd in termen van behoud oppervlakte en behoud kwaliteit (voor de habitattypen) of uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van tenminste # paren. In de in de volgende paragrafen weergegeven tabellen wordt per habitatype en doelsoort de staat van instandhouding, de relatieve bijdrage en de doelstelling met betrekking tot oppervlakte en kwaliteit weergegeven.

Ecologische Hoofdstructuur en Structuurschema Groene Ruimte

In het Natuurbeleidsplan van 1990 is voor het eerst het streven van de rijksoverheid beschreven om een nationale ecologische hoofdstructuur te maken. Dit bestaat uit kerngebieden en verbindingzones waarlangs uitwisseling van populaties tussen kerngebieden mogelijk wordt. De EHS moet in 2018 gerealiseerd zijn. De beschermingszones maken onderdeel uit van de EHS. Na vertraging in de verwerving van gebieden en het bereiken van doelen is kort geleden besloten om de totstandkoming te baseren op vrijwillige deelname van andere partijen terwijl de overheden zich concentreren op het aanleggen van robuuste verbindingen. Het Markermeer maakt van de EHS als kerngebied. In 1995 heeft de rijksoverheid met een planologische kernbeslissing het Structuurschema voor de Groene Ruimte aangenomen. Hierin is een toetsingskader opgenomen, dat lijkt op het nee-tenzij dat geldt voor de Habitattoets. Belangrijkste verschil met de Habitattoets is dat van het nee-tenzij kan worden afgeweken om reden van zwaarwegend openbaar belang, indien alternatieven niet voorhanden zijn. Compensatie voor de schade aan de natuur kan ook financieel plaats vinden.

Soortbescherming

Flora- en faunawet

Onder de werking van de Flora- en faunawet vallen circa 1.000 dier- en plantensoorten. Alle inheemse zoogdieren (m.u.v. de huismuis en zwarte en bruine rat), vogels, amfibieën en reptielen zijn beschermd. Ook een aantal soorten planten, vissen, insecten en ongewervelden heeft een beschermde status. Voor de in het wild voorkomende planten en dieren geldt de algemene zorgplicht (art. 2). Volgens de Flora- en faunawet mogen beschermde dier- en plantensoorten niet worden verwond, gevangen, opzettelijk worden verontrust of gedood. Voortplanting- of vaste rust- of verblijfplaatsen mogen niet worden beschadigd, vernield of verstoord. Beschermde planten mogen op geen enkele wijze van hun groeiplaats worden verwijderd of vernield. De verbodsbepalingen van de wet staan genoemd in onderstaand kader.

Verboden handelingen met betrekking tot beschermde planten:

Artikel 8: Het plukken, verzamelen, afsnijden, vernielen, beschadigen, ontwortelen of op andere manier van de groeiplaats verwijderen van planten.

Artikel 13: Het vervoeren en onder zich hebben (in verband met verplaatsen) van planten.

Verboden handelingen met betrekking tot beschermde dieren:

Artikel 9: Het doden, verwonden, vangen of bemachtigen van dieren. Het met het oog op bovenstaande doelen opsporen van dieren.

Artikel 10: Het opzettelijk verontrusten van dieren.

Artikel 11: Het beschadigen, vernielen, uithalen wegnemen, verstoren van nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren.

Artikel 13: Het vervoeren en onder zich hebben (in verband met verplaatsen) van dieren.

De werkingssfeer van de Flora- en faunawet is niet beperkt tot of gerelateerd aan speciaal aangewezen gebieden, maar geeft soorten overal in Nederland bescherming.

In artikel 75 van de Flora- en faunawet worden de ontheffingsmogelijkheden weergegeven. Op 23 februari 2005 is de Algemene Maatregel van Bestuur m.b.t. artikel 75 van de Flora- en faunawet¹ in werking getreden. Middels deze AMvB wordt onder bepaalde voorwaarden een algemene vrijstelling geregeld van de ontheffingsplicht van de Flora- en faunawet. Deze vrijstelling geldt voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting, bestendig gebruik en bestendig beheer en onderhoud en voor bepaalde (algemeen voorkomende) soorten. Welke voorwaarden verbonden zijn aan de vrijstelling hangt af de dier- of plantensoorten die voorkomen in het projectgebied. In de AMvB worden hiertoe verschillende beschermingsregimes onderscheiden.

¹ Besluit houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijzigingen van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen.

Soorten van tabel 1 – algemene soorten – lichtste beschermingsregime AMvB:

Voor deze soorten geldt voor ruimtelijke ontwikkeling een vrijstelling van de ontheffingsplicht. Voor deze soorten is derhalve geen ontheffing nodig. Wel geldt ten aanzien van deze soorten de zorgplicht, die eveneens van de Flora- en faunawet uitgaat.

Soorten die vallen onder de vrijstelling betreft onder andere algemene zoogdiersoorten, zoals algemene muizen- en spitsmuizen, de egel, konijn en mol, ree en vos, algemene amfibieënsoorten, waaronder de bruine kikker, gewone pad en kleine watersalamander en plantensoorten als grasklokje en gewone dotterbloem.

Soorten van tabel 2 – overige soorten – middelste beschermingsregime AMvB:

Voor soorten van tabel 2 van de AMvB is bij ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstelling mogelijk van de ontheffingsplicht, indien gewerkt wordt volgens een door het Ministerie van LNV goedgekeurde gedragscode. Ontbreekt zo'n gedragscode, dan dient ontheffing aangevraagd te worden, welke wordt getoetst aan het criterium 'doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort' (lichte toets). Daarnaast geldt ook voor soorten van tabel 2 de algemene zorgplicht.

Soorten van tabel 3 – genoemd in bijlage IV van de Habitatrictlijn en in Bijlage 1 van de AMvB – zwaarste beschermingsregime AMvB:

Voor soorten van tabel 3 geldt het zwaarste beschermingsregime en is bij ruimtelijke ontwikkelingen geen vrijstelling mogelijk van de ontheffingsplicht, ook niet met een gedragscode. Voor deze soorten dient een ontheffing aangevraagd te worden, welke aan vier criteria wordt getoetst (zware toets): de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats wordt niet aangetast, er is sprake van een in of bij wet genoemd belang, er is geen alternatief en 'doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort'. Daarnaast geldt ook voor soorten van tabel 3 de algemene zorgplicht.

Voor Bijlage 1 soorten uit Tabel 3 kan ontheffing worden aangevraagd op grond van alle belangen genoemd in het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten. In de praktijk komen bij Bijlage 1- soorten onderstaande vier belangen het meeste voor bij een ontheffing voor een ruimtelijke ingreep:

1. Bescherming van flora en fauna (b).
2. Volksgezondheid of openbare veiligheid (d).
3. Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten (e).
4. Uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimte inrichting of ontwikkeling (j).

Voor Bijlage IV-soorten van de Habitatrictlijn uit Tabel 3 geldt voor een ruimtelijke ingreep alleen ontheffing wordt verleend op grond van een belang uit de Habitatrictlijn:

1. Bescherming flora en fauna (b).
2. Volksgezondheid of openbare veiligheid (d).
3. Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten (e).

Vogels

Vogels zijn niet opgenomen in Tabel 1 t/m 3. Alle vogels zijn in Nederland gelijk beschermd. Ten aanzien van vogels geldt, dat werkzaamheden of gebruik van ruimte waarbij vogels worden gedood of verontrust, of waardoor hun nesten of vaste rust- of verblijfplaatsen worden verstoord verboden zijn. Bij ruimtelijke ontwikkelingen geldt een vrijstelling wanneer gewerkt wordt volgens een goedgekeurde gedragscode. Ontbreekt zo'n gedragscode, dan dient formeel een ontheffing te worden aangevraagd. Voor broedvogels wordt echter geen ontheffing verleend waarbij als voorwaarde wordt gesteld dat broedvogels niet verstoord mogen worden tijdens het kwetsbare broedseizoen; dit mede in het kader van de algemene zorgplicht die ook voor vogels geldt.

Bescherming van vogelnesten

Tijdens werkzaamheden dient rekening te worden gehouden met het broedseizoen. Hiervoor is geen standaardperiode, het gaat erom of er een broedgeval is. Verblijfplaatsen van vogels die hun verblijfplaats het hele jaar gebruiken, zijn jaarrond beschermd. Slechts een beperkt aantal soorten

bewoont het nest permanent of keer elk jaar terug naar hetzelfde nest. Deze soorten staan vermeld in categorie 1 t/m 4 van de 'Aangepaste lijst van jaarrond beschermde vogelnesten' (Ministerie van LNV, 2009). Indien de werkzaamheden effect hebben op deze soorten is een ontheffing nodig. Voor vogels kan alleen een ontheffing worden verleend op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn. Dit zijn:

- Bescherming van flora en fauna (b).
- Veiligheid van het luchtverkeer (c).
- Volksgezondheid of openbare veiligheid (d).

De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat om een nieuw nest te maken. Deze vogelnesten voor eenmalig gebruik zijn alleen tijdens het broedseizoen beschermd. Voor deze soorten* is geen ontheffing nodig, indien werkzaamheden buiten het broedseizoen plaatsvinden of maatregelen zijn getroffen om te voorkomen dat deze soorten zich op de bouwplaats gaan vestigen tijdens het broedseizoen. Buiten het broedseizoen mag van deze soorten het nest worden verplaatst of verwijderd.

* Een deel van deze soorten is ondergebracht in categorie 5 van de 'Aangepaste lijst van jaarrond beschermde vogelnesten' (Ministerie van LNV, 2009). Hoewel het onderbrengen van deze soorten op deze lijst anders doet vermoeden is de vaste rust- en verblijfplaats van deze vogels niet jaarrond beschermd. Dit betreffen namelijk vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor gebroed hebben of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.